

Fundacja na rzecz Nauki Polskiej

Stanowisko Zarządu Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w sprawie proponowanych przez rząd zmian prawa dotyczącego fundacji w Polsce

Zarząd Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, kierując się poczuciem odpowiedzialności za przyszłość Fundacji, w trosce o zgodną z potrzebami naukowców realizację misji Fundacji i jej znaczenie dla środowiska naukowego oraz środowiska organizacji pozarządowych w Polsce, przedstawia swoje stanowisko w sprawie proponowanych przez rząd zmian prawa dotyczącego fundacji w Polsce.

Projekt nowej ustawy o fundacjach, przyjęty przez Radę Ministrów 29 maja 2007 r. i przekazany do Sejmu (nr druku 1890), ma daleko idące konsekwencje mogące utrudnić fundacjom w Polsce prowadzenie działalności, do której zostały powołane. Obecnie obowiązująca ustawa daje organom administracji państwowej szerokie możliwości sprawowania kontroli nad fundacjami poprzez m.in.: właściwego ministra, Najwyższą Izbę Kontroli, urzędy skarbowe i wiele innych. Kontrolę nad zakładaniem fundacji i legalnością ich działalności sprawują, zgodnie z zasadami państwa prawa, niezależne sądy. W opinii Fundacji, tendencja zwiększania restrykcyjności organów państwa wobec fundacji, widoczna w projekcie nowej ustawy, spowoduje między innymi wzrost kosztów funkcjonowania fundacji, co bez należytej troski o wykorzystanie już istniejących instrumentów kontroli, nie ma merytorycznego uzasadnienia. W tej kwestii w pełni podziwiamy stanowisko Forum Darczyńców w Polsce, którego Fundacja jest członkiem.

Szczegółne zaniepokojenie Fundacji budzi art. 31 ww. projektu. Na jego mocy rząd chce zobowiązać fundacje, których fundatorem jest Skarb Państwa (bądź w powstaniu których współuczestniczył) do wprowadzenia zmian w statutach, dających Ministrowi Skarbu Państwa uprawnienia do dowolnej modyfikacji tych statutów, ze zmianą celów fundacji włącznie. Minister Skarbu Państwa chce również posiadać nieograniczone prawo odwoływania i powoływania członków organów wewnętrznych tych organizacji.

W naszym przekonaniu art. 31 projektowanej ustawy ma na celu w istocie nie tyle zwiększenie kontroli państwa nad fundacjami, co uzyskanie nieograniczonej postanowieniami statutów tych fundacji władzy nad nimi. Niezależność zaś leży u samych podstaw ich istnienia. Współczesna forma fundacji jako instytucji prawnej oznacza oddzielenie majątku od osoby fundatora. Art. 31 przekreśla tę niezależność.

Wejście w życie ustawy, w proponowanym przez rząd kształcie, może spowodować, przy założeniu najlepszych intencji obecnych władz, iż fundacje stworzone z udziałem środków publicznych zostaną wykorzystane w przyszłości do działań stojących w sprzeczności z ich misją. Nie tylko stracą one wówczas swą niezależność, ale dojdzie do powstania nieprzejrzystej, sprzyjającej korupcji struktury - „fundacji rządowej”, w której zarówno zarządzanie, jak i kontrola, znajdą się w tych samych rękach. Możliwość zmiany celów działania fundacji przez Ministra Skarbu Państwa oznacza *de facto* powrót do możliwości tworzenia

nowych (służących nowym celom) fundacji z udziałem środków publicznych. Tymczasem z możliwości tworzenia fundacji przez administrację rządową państwo wycofało się już w 1998 roku.

W efekcie uchwalenia ustawy, zawierającej ww. artykuł, władzę w takich fundacjach mogą przejąć politycy. Tym samym instytucje, które ze swej istoty są apolityczne - zostaną upolitycznione. Paradoksalnie, uzasadnieniem dla wprowadzenia nowej ustawy, jest chęć zapobieżenia takim właśnie patologiom.

Wprowadzone w projekcie nowej ustawy rozróżnienie między istniejącymi fundacjami powstałymi z udziałem środków Skarbu Państwa, a fundacjami zakładanymi przez osoby fizyczne i prawne, budzi poważne wątpliwości. Zastrzeżenia dotyczące możliwej niekonstytucyjności projektu ustawy zgłosiło m.in. Rządowe Centrum Legislacji. Różnicowanie fundacji ze względu na pochodzenie środków, jakie otrzymały na realizację swoich celów statutowych, jest niezgodne z gwarantowaną przez Konstytucję RP zasadą równości. Co więcej, jeżeli art. 31 projektu w proponowanym brzmieniu wejdzie w życie, to przepis ten może naruszyć ponadto:

- prawo do ochrony praw nabytych,
- zasadę ochrony własności,
- zasadę subsydiarności oraz
- zasadę swobody działalności gospodarczej.

Fundacje założone z udziałem środków Skarbu Państwa działają tak samo jak inne fundacje - w oparciu o ustawę o fundacjach i nadane im, zgodnie z wolą fundatora, statuty.

Finansowanie nauki wymaga istnienia niezależnej, niebudżetowej i apolitycznej instytucji odpowiadającej charakterem podobnym organizacjom w krajach zachodnich. Tak właśnie działa Fundacja na rzecz Nauki Polskiej. W 1991 r. otrzymała ona na realizację misji wspierania nauki 95 mln zł. Środki te, mądrze inwestowane, pozwoliły na powiększenie posiadanego kapitału do prawie 500 mln zł w 2007 r., przy jednoczesnym przekazaniu wsparcia naukowcom w wysokości 300 mln zł! Ten wieloletni dorobek może być obecnie zagrożony.

Fundacja na rzecz Nauki Polskiej podlega wielostopniowej kontroli. Rada Fundacji, stanowiąca jej organ nadzorczy, co roku zleca jednej z renomowanych firm audytorskich dokonanie kompleksowej kontroli księgowej Fundacji, a wyniki tego audytu, raporty finansowe i merytoryczne ze swej działalności Fundacja przedstawia zarówno Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego, jak również, jako organizacja pożytku publicznego - Ministrowi Pracy i Spraw Społecznych. Raporty te Fundacja zamieszcza również na swoich stronach internetowych oraz publikuje w wydawanym przez siebie Raporcie Rocznym. Transparentność działania Fundacji oraz publiczne prezentowanie wyników tych kontroli jest dla niej jednym z najważniejszych instrumentów budowania wiarygodności, zarówno w Polsce, jak i wobec naszych partnerów zagranicznych, wśród których są m.in. tak szanowane w świecie nauki organizacje, jak: Deutsche Forschungsgemeinschaft, Alexander-von-Humboldt Stiftung, Max-Planck-Gesellschaft, Research Council of Norway, National Science Foundation (USA), czy National Institutes of Health (USA).

Jesteśmy przekonani, że art. 31 projektu ustawy o fundacjach zostanie przez środowisko naukowe uznany za wyraźną próbę naruszenia autonomii jednej z najważniejszych instytucji działających w Polsce na rzecz nauki, a także wyznaczającej standardy działania podobne do tych, jakimi kierują się najważniejsze instytucje finansujące naukę w Europie i na świecie.

Zdaniem Fundacji na rzecz Nauki Polskiej treść art. 31 projektu przeczy idei społeczeństwa obywatelskiego, w którym obywatele solidarnie przejmują część obowiązków związanych z funkcjonowaniem państwa i społeczeństwa jako wspólnoty. A na tym opiera się misja Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, która tylko dzięki swej niezależności i statusowi organizacji pozarządowej może sprawnie, skutecznie i elastycznie wspomagać finansowanie nauki w Polsce, w sposób niemożliwy do osiągnięcia przez organy władzy państwowej.

Ponieważ projekt ustawy będzie jeszcze rozpatrywany przez Parlament, pozostaje nadzieja, że ustawodawca weźmie pod uwagę głos środowiska pozarządowego, opinię ludzi nauki i interes społeczny.

Zarząd Fundacji na rzecz Nauki Polskiej:

Prof. dr hab. Maciej Żylicz

Prof. dr hab. Włodzimierz Bolecki

Dr Tomasz Perkowski

Warszawa, 4 lipca 2007 r.